

Luther ja se (= evankeliointi)
Sammeli Juntunen,
ekumeniikan vs. professori, Helsingin yliopisto

Lutherilla ei ole varsinaista evankelioimisen teologiaa. Tämä on ymmärrettävää sillä Lutherin aikana evankelioimisen käsitettä ei tunnettu meidän ymmärtämässämme muodossa. Verbi "evankelioida" tosin esiintyy hänen teoksissaan ja samoin tietysti ajatus evankeliumin julistamisesta. Meidän tuntemamme ilmiö nimeltä "evankeliointi" on kuitenkin syntynyt vasta 200 vuotta Lutherin jälkeen, anglo-amerikkalaisen herätyskristillisyyden piirissä, mistä se on levinnyt muihin kirkkoihin.¹

Modernissa keskustelussa meidän tuntemamme käsitettä evankeliointi on hahmoteltu mm. seuraavilla tavoilla:

- a) *Evankeliointi* on *lähetystyön* alakäsite. Se viittaa lähetystyön keskeiseen sisältöön, evankeliumin julistukseen. Lähetystyö on kuitenkin evankeliointia laajempi asia. Siihen kuuluu evankelioinnin lisäksi mm. diakonia.²
- b) Käsite *evankeliointi* on ymmärrettävä sen päämäärästä käsin. Se on *yksilön kääntymiseen* tähtäävää toimintaa.³

Suomen luterilaisuus on vierastanut evankeliointia

Suomen luterilaisuudessa evankeliointia on vierastettu, varsinkin akateemisesti ja yleiskirkollisesti suuntautuneissa piireissä.⁴ Evankelioinnissa on nähty jotain hyvin epäluterilaista. Kritiikkiä ovat esittäneet mm. Jaakko Elenius, Tuomo Mannermaa ja Eeva Martikainen. Seuraavassa esitän kritiikin Eleniuksen artikkelin "Kysymyksiä evankelijoille" pohjalta. Artikkelin liittyy Lahdessa v. 1985 pidettyjen kirkkopäivien aineistoon.⁵

Eleniuksen mukaan:

"Kirkko julistaa, opettaa, kasvattaa ja harjoittaa diakonia- ja lähetystyötä. Nämä tehtävät kirkon on hoidettava. Ne riittävät. Niissä on jo kaikki.

Evankelioimistyötä, viime vuosisadan liberaaliteologian keksintöä, ei tarvita täydentämään kirkolle kuuluvien tehtävien listaa. Se lista on täydellinen ilman evankelioimistakin.

Evankelioinnissa ei olekaan kysymys uudesta työalasta, vaan kirkon työn menetelmistä ja tekniikasta, jolla perinteistä evankeliumin julistusta tehostetaan ja kovennetaan siinä korkeassa tarkoituksessa, että >vieraantunut= sanankuulija tekee tahdonratkaisun ja päättää ottaa vastaan Jeesuksen henkilökohtaisena Vapahtajanaan, kuten sanonta kuuluu." (Elenius 1985, 63)

¹ Religion in Geschichte und Gegenwart 2, s. 1702 (1999).

² Risto Ahonen, Evankelioiminen kirkon tehtävänä, SKSK 1992, 144-147. Erik Vikström, Ruohonjuurikirkko. Evankelioimisen teologiaa. SKSK 1986, 34-36.

³ TRE 10, 636 (Hollewegen 1982).

⁴ Luultavasti siksi tämäkin seminaari arkailee sanan "evankeliointi" käyttämistä, ja minulle annettu alkuperäinen otsikko oli "Luther ja se".

⁵ Teoksessa Evankeliumi rikkoo ympyrät. 32. yleiset kirkkopäivät Lahdessa 6.-9.6.1985, SKSK 1985, 63-65.

Eleniuksen mukaan evankeliointiin liittyy ainakin seuraavia ongelmia:⁶

a) Emme voi tietää, ketkä ovat evankelioinnin varsinaiset kohteet, hengellisesti kuolleet ihmiset. "Luther neuvoo, että me tällä aralla ja salatulla uskonelämän alueella liikkuessamme pitäisimme varmuuden vuoksi ja rakkauden näkökulmasta kaikkia kastettuja autuaina ja pyhinä Kristuksen ruumiin jäseninä. Hän siis katselee asiaa Jumalan kasteessa tekemän työn kannalta, ei ihmisten vaihtelevien tuntemusten tai uskontietoisuuden kannalta."

b) Evankeliointi vaatii ja painostaa ihmisiä. Se tähtää "tietoiseen uskonratkaisuun" ja perustuu siksi ajatukseen, että ihminen voi vapaasti valita Jumalan ja saatanan, uskon ja epäuskon välillä.

c) Evankelioiva julistus pitää sisällään väärän kirkko-opin, jonka mukaan kirkon pyhyys riippuu sen jäsenten pyhyydestä. Näin se unohtaa, että ihmisten ulkopuolinen sana ja sakramentit luovat kirkon.

d) Evankelioiva julistus tekee vääränlaisen eron uskovaisten ja tavallisten kristittyjen välille. Näin se nostaa kristittynä olemisen kynnyksiä ja estää itsensä viheliäiseksi tuntevaa ihmistä tulemasta kirkkoon.

e) Evankeliointi on uhka lähetykselle sen varsinaisessa merkityksessä, joka on pakanalähetys.

Tuomo Mannermaa ja Eeva Martikainen esittävät samassa yhteydessä (Lahden kirkkopäivien 1985 aineisto) vastaavia ajatuksia. Eleniuksen tavoin Martikainen ja Mannermaa pitävät kuitenkin evankeliumia ja sen julistusta kirkon elämän ytimenä.⁷

⁶ Elenius 1985, 63-65. Hän ei itse esitä asiaa listan muodossa. Selvytyden vuoksi rekonstruoin sellaisen hänen tekstistään, pyrkien kunnioittamaan hänen esitystään.

⁷ Martikaisen mukaan *evankeliointi* -käsite sisältää ajatuksen vapaasta ratkaisuvallasta. Käsitteellä on siis teologisesti luterilaisuudelle vieras sisältö: uskosta tulee ideologinen ihmisteko. Mannermaan mielestä käsitteen käytöstä olisi luovuttava. Tuomo Mannermaan haastattelu (Jaana Holma) "Sanan >evankelioida= käytöstä on luovuttava" - Evankeliumi rikkoo ympyrät. 32. yleiset kirkkopäivät Lahdessa 6.-9.6.1985. SKSK 1985, 45-49; Eeva Martikainen, Kuka määrittelee evankelioimisen uudelleen? - Ulos ympyröistä elämään. Kirkkopäivät 1985 valmisteluaineisto. SKSK 1984, 47-51.

⁷ Asiaa saattaa selvittää skolastinen, myös Lutherin käyttämä erottelu asioiden *materiaalisen* ja *formaalisen* hahmottamisen välillä. Evankeliumin *materia* on kertomus eli historia Jeesuksesta. Sen *forma* on lahja, vaatimuksen vastakohtana. Vastaavasti synnin *forma* on vanhurskauden puute eli syyllisyys. Sen *materia* on itseksä himo eli *concupiscentia*.

Lähestyn teemaa "Luther ja evankeliointi" evankeliointia vastaan esitetystä kritiikistä. Sitä ennen on kuitenkin syytä tehdä pari yleistä huomiota

Mitä evankeliumi Lutherin mukaan on?

Kirjasessa nimeltä "Lyhyt neuvo siitä, mitä etsiä ja odottaa evankeliumeista" Luther määrittelee evankeliumin seuraavasti:

"Evankeliumi ei ole, eikä se saa olla mitään muuta kuin puhe tai kertomus Kristuksesta. Aivan niin kuin ihmisten kesken tapahtuu, että joku kirjoittaa kirjan kuninkaasta tai prinssistä ja kertoo mitä hän teki, sanoi ja kärsi aikanaan. Sellaisen kertomuksen voi kertoa monella tavalla; toinen kertoo sen laveasti, toinen on lyhytsanainen. Niinpä evankeliumi ei ole mitään muuta kuin kronikka, kertomus, historia Kristuksesta. Se kertoo, kuka hän on, mitä hän teki, sanoi ja kärsi - aihe, jonka joku kuvailee lyhyesti, toinen täyteläisemmin, yksi näin, toinen noin. Sillä lyhimmillään evankeliumi on puhe Kristuksesta, että hän on Jumalan Poika ja tuli ihmiseksi meidän hyväksemme, että hän kuoli ja hänet herätettiin kuolleista ja että hänestä on tehty kaiken Herra. Tämän verran Paavali käsittelee ja kertoo kirjeissään. Hän jättää mainitsematta kaikki ihmeet ja tapahtumat, joista kerrotaan neljässä evankeliumissa, kuitenkin hän sisällyttää kirjeisiinsä koko evankeliumin oikein ja runsaasti ... Siinäpä se on. Evankeliumi on kertomus Kristuksesta, Jumalan ja Daavidin Pojasta, joka kuoli ja herätettiin kuolleista ja hänet tehtiin Herraksi. Siinä on evankeliumi pähkinänkuoressa." (WA 10/1, 13:19-14:9)

Evankeliumilla on tietty sisältö. Mainitsen tämän itsestäänselvyuden siksi, että meidän kirkossamme se joskus unohtuu. Evankeliumi voi muuttua muodolliseksi jumalallisen hyväksynnän vakuutukseksi. Tämä voi tapahtua vaikkapa tyyliin "Epäonnistunut ihminen saa aloittaa alusta. Se on meidän sanomamme, ja sitä meidän on jankutettava ihmisille yhä uudestaan." Toinen esimerkki: "Siunausta - sitä on liikkeellä". Lutherille evankeliumilla on paljon rikkaampi sisältö. Kyseessä on Jeesuksesta kertominen. Hänen persoonansa ja pelastustyönsä ovat evankeliumin sisältö. Siksi evankeliumi toisaalta on paljon rajatumpi, kuin sen moderni formaalinen määritelmä "evankeliumia on se, mikä vapauttaa taakoista".⁸

Lutherin julistamalle evankeliumille täysin olennaista on, että Kristus on kärsinyt ja kuollut sovittaakseen syntimme Jumalan edessä. Hän on ylönousemuksellaan voittanut meitä painavan syyllisyyden, kuoleman ja muut ns. turmiovallat. Kuitenkin Lutherille evankeliumia on myös esimerkiksi se, kuinka ystävällisesti Jeesus suhtautui maanpäällisen vaelluksensa aikana ihmisiin; tai siitä, kuinka inhimillinen Jeesus -lapsi oli maatessaan seimessä tai neitsyt-Marian sylissä. Jeesuksen persoona on Lutherille evankeliumin ydin. Jeesus ei paljasta ainoastaan inhimillistä ystävällisyyttään, vaan sen, että hänessä Jumala itse on tullut luoksemme, laskeutunut inhimilliselle tasollemme. Kristus on edelleen, taivaaseen astuneenakin puolestamme kuollut Marian poika, mikä mahdollistaa Jumalan kohtaamisen hänessä edelleenkin. Taustalla on tietenkin perinteinen kaksiluonto-oppi.⁹

⁸ Asiaa saattaa selvittää skolastinen, myös Lutherin käyttämä erottelu asioiden *materiaalisen* ja *formaalisen* hahmottamisen välillä. Evankeliumin *materia* on kertomus eli historia Jeesuksesta. Sen *forma* on lahja, vaatimuksen vastakohtana. Vastaavasti synnin *forma* on vanhurskauden puute eli syyllisyys. Sen *materia* on itsekäs himo eli *concupiscentia*.

⁹ Tätä asiaa olen käsitellyt pro gradu -tutkielmassani *Christus cibus animae* - Kristuksen ja kristityn unio personaliksen kristologiset edellytykset Lutherin Johannes -saarinoissa vuosilta 1514 - 1530. Painamaton

Minusta näyttää joskus siltä, että kirkkomme on evankeliumia ja evankeliointia koskevassa keskustelussa jumittunut yhteen ainoaan kysymyksenasetteluun eli siihen, voiko luterilaisen julistuksen päämääränä olla uskosta osattomien uskoontuleminen? Vai onko oletettava, että kaikki kuulijat ovat jo täysivaltaisia Jumalan kansan jäseniä kasteensa perusteella? Tämän kysymyksenasettelun hallitsevuuden tähden kysymys evankeliumin sisällöstä ja siihen uskomisen luonteesta alkaa jäädä sivuun. Perusteluksi tällaiselle voidaan esittää esim. se, että ns. "yksinkertaisen kristityn" tai "yksinkertaisen uskon" kannalta sellaiset asiat kuin Jeesuksen jumaluus, syntymä, hänen kuolemansa merkitys tai ylösnousemuksensa faktisuus eivät ole kovin tärkeitä. Niistä puhuminen mielletään joskus evankeliumin vastaiseksi, tietynlaisen uskomisentavan vaatimukseksi.

Lutherille asia oli aivan toisin. Evankeliumissa on kyse Jeesuksen persoonasta, hänen identiteetistään. Tältä kannalta ei ole yhdentekevää, kerrotaanko esim. että Jeesus oli "vain ja ainoastaan ihminen" tai kerrotaanko, että hän sikisi miehen siemenestä eikä Jumalan Hengestä tai että hän ei kuollut sovitusuhrina. Vain, jos hän on samassa persoonassa jo sikiämisensä vuoksi tosi Jumala ja tosi ihminen, on hän voinut sovittaa syntimme ja olla jumalallinen Vapahtajamme meille soveltuvalla tasolla, "lihana" (Joh 1: 14).

Evankeliumin lahjaluonne

Edellä mainitusta Lutherin tekstistä käy hienosti ilmi myös evankeliumin formaalinen eli muodollinen määritelmä, sen lahjaluonne. Kristusta koskevana kertomuksena evankeliumi on lahja, jonka muoto on päinvastainen kuin lain vaatimuksella:

"Näet siis, että evankeliumi ei oikeastaan ole kirja käskyistä tai säännöistä, joka vaatisi meiltä tekoja, vaan se on jumalallisten lupausten kirja, jossa Jumala lupaa, tarjoaa ja antaa meille kaiken omaisuutensa ja kaikki siunauksensa Kristuksessa ... Kun siis avaat evankeliumikirjan ja luet kuinka Kristus tulee siihen ja siihen paikkaan tai miten joku tuodaan hänen luokseen, sinun pitää silloin ymmärtää saarna tai evankeliumi siten, että hän tulee sinun luoksesi tai sinut viedään hänen luokseen. Sillä evankeliumin saarnaaminen ei ole mitään muuta kuin sitä, että Kristus tulee meidän luoksemme tai meidät viedään hänen luokseen. Kun huomaat kuinka hän toimii ja kuinka hän auttaa jokaista, jonka luo hän tulee tai joka tuodaan hänen luokseen, niin lepää luottavaisena siinä, että usko on toteuttamassa tätä samaa sinussa ja että hän antaa sielullesi juuri samanlaista apua ja suosiota evankeliumin kautta. Jos pysähdyt tähän ja annat hänen tehdä sinulle hyvää, se on, jos uskot, että hän auttaa ja hyödyttää sinua, silloin sinulla todella on se. Silloin Kristus on sinun, annettu sinulle lahjaksi. Tämän jälkeen on välttämätöntä, että teet tästä esimerkin ja toimit lähimmäisesi kanssa juuri samalla tavalla niin, että sinut annetaan hänelle lahjaksi ja esimerkiksi."

Tähän teemaan liittyy suomalaisessa keskustelussa esitetty kritiikki siitä, että evankeliointi sisältää ajatuksen ihmisen oman tahtonsa varassa tekemästä uskonratkaisusta.

käsikirjoitus, HYTTK 1989. Tutkielman tärkeimmät tulokset on esitetty artikkelissani Kristologia (Johdatus Lutherin teologiaan. Toim. Pekka Kärkkäinen. Kirjapaja 2001, 127-143), tosin vailla nootistoa.

Ymmärrän kritiikkiä aika pitkälle. Evankeliumin julistus ei saa pitää sisällään taustaoletusta vapaasta tahdonratkaisusta. Luther lähtee liikkeelle siitä, että evankeliumi on niin suloinen sanoma, että se käännäyttää ja suostuttelee omalla sulaisuudellaan ihmisen uskoon. Tämä tehdään tyhjäksi, jos evankelioinnin muodoksi tulee käsky tai kehoitus: "Tee ratkaisusi", "tule eteen" tai "nosta kätesi merkiksi tahdostasi antaa elämäsi Jeesukselle". Sellainen ei ole evankeliumia vaan lakia, koska se on muodoltaan vaatimus eikä lahja.¹⁰

Evankeliointia vastaan esitetty kritiikki on Suomessa kuitenkin joskus hätävarjelun liioittelua. Se, että evankelioinnin tarkoituksena on uskosta osattomien saattaminen omakohtaiseen uskoon, ei nimittäin välttämättä perustu oletukseen vapaasta tahdonratkaisusta. Elenius yksinkertaistaa asioita olettaessaan, että evankelioinnissa on kyse vaatimisesta ja painostuksesta.¹¹ Onhan niin, että evankeliumin kertomisen sisältö, Jumalan Kristuksessa ja hänen työssään ihmiskunnalle antama lahja, on itse vaikuttamassa uskoa, kutsumassa, houkuttelemassa ja varoittamassa. Jos evankeliumin työ pääsee toteutumaan uskosta osattoman kohdalla, tällöin on kyse kääntymyksestä eli uskoon tulosta. Sen vaikuttaa evankelistan sanoissa oleva evankeliumi itse, ei välttämättä vaatimus tai painostus. Jos uskoon tuloa tai Jeesuksen vastaanottamista henkilökohtaisena Vapahtajana vierastetaan kaiken uskoon johdattavan julistuksen kohdalla sillä perusteella, että se on tahdon ratkaisun vaatimista, on silloin luterilaiselta kannalta ajatellen unohdettu evankeliumissa vaikuttava Jumalan Hengen voima.¹²

¹⁰ Itsekin olen pappina nähnyt ja kuullut tuollaista "evankeliointia". Tilaisuuden jälkeen kävin ystävällisesti puhumasta asiasta evankeliointiaktion seurakuntaani tuoneen järjestön puhujalle kahden kesken. Hän otti kritiikin vastaan aiheellisena näkökulmana ja kiitti siitä.

¹¹ Elenius 1985, 63-64 "Jos jotenkin pääsisimmekin yksimielisyyteen vieraantuneiden ja hengellisesti kuolleiden ihmisten tuntomerkeistä ja saisimme heitä joukon eteemme, joutuisimme uuden vaikeuden eteen: Onko meillä oikeus vaatia ja painostaa ihmisiä hamaan siihen saakka, että he taipuvat ja sanovat ottavansa vastaan Jeesuksen. Eikö tällaisilla vaatimuksilla uskotella ihmisille, että heidän pelastumisensa ja ikuinen osansa on ennen muuta heidän omissa käsissään, omien uskon ratkaisujen varassa?"

Tietoiseen henkilökohtaiseen uskonratkaisuun tähtäävä evankeliointi perustuu käsitykseen, jonka mukaan ihminen voi vapaasti valita Jumalan ja saatanan, uskon ja epäuskon välillä. Tällaista käsitystä ei voida pitää kristillisenä. Se on pikemminkin ikivanhaa pakanuutta, ihmiskeskeistä uskonnollista ponnistelua, jossa Jumalaa ja pyhää Henkeä ei tarvita."

¹² Kotimaa -lehden keskustelua seuranneena minusta näyttää siltä, että esimerkiksi "Maata näkyvässä" -festivaalien tiimoilta v. 2006 käyty keskustelu siitä, voiko luterilaiseen gospel -konserttiin sisältyä

Tästä muutamia lainauksia reformaattorilta:

”Mutta kuitenkin Jumala puhuu suomme kautta sanaansa, joka ylistää hänen armoaan ja on sellainen kallio ja vahva perustus, että helvetin portit eivät voi mitään sitä vastaan. Kun se pysyy ja toimii, tapahtuu lopulta niin, että myös viholliset, jotka ennen olivat perkeleen vankeja, tulevat käännetyiksi. Kun nyt Jumalan sana riistää häneltä hänen saalinsa, tulee hän voimattomaksi ja heikoksi, ja silloin käy niin kuin tämä jae sanoo, että hän tekee lopun vihollisesta ja väkivaltaisesta.”¹³

”Se, mitä Daavid tässä [Ps 147: 18] ihmettelee ja mistä hän ylistää Jumalaa, joka niin ihmeellisesti ajaa talven pois, on se, että hän ei käytä siihen tulta tai kuumuutta, vaan raikasta tuulta eli ilmaa. Miten voikaan tapahtua niin ihmeellisesti, että ilma, joka toki on paljon ohuempaa ja pehmeämpää kuin vesi, kuitenkin niin helposti rikkoo kovan jään ja tekee siitä vettä. Vesihän ei voi sellaista tehdä. Siksi kyseessä on Jumalan tuuli, erityinen tuuli, joka sulattaa lumen ja jään vedeksi pian ja helposti; mutta ei luonnostaan, vaan Jumalan puheen vuoksi.

henkilökohtaisia, ”evankelioivia” todistuspuheenvuoroja, vaikuttaa hätävarjelun liioittelulta. En tosin ollut itse mukana kyseisellä festivaalilla. Kuitenkin se, että kyseessä oli luterilaista oppia ja kastekäsitystä voimakkaasti painottavan evankelisuuden järjestämä tilaisuus, saa minut ounastelemaan, että festivaalia kohtaan esitetty kritiikki oli ylireagointia.

¹³ WA 15, 73: 12-18 (Ein christlicher Trostbrief an die Wittenberger, 1524; käänös S.J.)

Daavidin sanojen tarkoitus siinä, että Jumala käyttää sulattamiseen tuulta eikä jotain muuta, on ottaa asiasta sen hengellinen merkitys. Sillä myös hengellinen talvi pitää ajaa pois tuulella eikä millään muulla. Hengellinen talvi on kahtalainen. Ensinnäkin, kun sisäinen ihminen on syntien jäädyttämä ja kuollut tuohon samaan kylmyyteen. Silloin lumi, kuura ja jää ovat kovimmillaan. Tämän talven saavat aikaan laki ja perkele ahdistuksillaan. ... Mutta on olemassa toivo ja lupaus, että sellaisen talven (jonka olemme yllä kuvailleet) on väistyttävä ja kesän, nimittäin syntien anteeksiantamuksen, on tultava. Ja kun aika on, silloin tulee tuuli, Pyhä Henki, ja puhaltaa evankeliumin sellaisten kylmenneiden syntisten joukossa ja antaa heille synnit anteeksi ja lohduttaa heitä. Silloin tapahtuu sulamista ja virtaamista ja talvi on poissa.”¹⁴

Evankeliumi on siis lahja ja aiheuttaa suloisuudellaan uskon syntymisen siinä vaikuttavan Pyhän Hengen voimasta. Toisaalta yksilön kääntymiseen tähtäävässä julistuksessa on muitakin puolia. Tunnettua meillä on lutherilainen jaottelu laki -evankeliumi.¹⁵ Vähemmän tunnettua on se, että kääntymiseen tähtäävässä toiminnassa voi Lutherin mukaan olla myös tulevilla tuomiolla pelottamista, uhkaamista, varottamista, kääntymiseen kehottamista, houkuttelua, jne.

”Siis myös lopulta meidän itsemmekin on kerskattava maailmaa vastaan, että me olemme niin julkisesti ja rikkaasti kantaneet esiin evankeliumia ja tehneet kaiken, mitä meille kuuluu emmekä jättäneet mitään tekemättä, mikä saattaisi auttaa kääntymään heitä saarnoilla, kehottamisella, rakastamisella, palvelemisella, kantamisella, varoittamisella, pelottamisella ja uhkaamisella, lisäksi kaikenlaisella kärsimisellä, anteeksiantamisella ja heidän puolestaan rukoilemisella. Ja kaiken kaikkiaan: olemme kaikin tavoin koettaneet katkeralla ja kovalla työllä ja tuskalla, hinnalla ja vaaralla, emmekä ole palkaksemme saaneet muuta kuin kiittämättömyyttä, halveksuntaa, pilkkaa ja julkisen ja yleisesti tiedetyn totuuden vainoamista.”¹⁶

¹⁴ WA 31, I, 451:24-37.

¹⁵ Ks. esim. Valitut teokset II, 21. Wittenbergissä opiskellut Mikael Agricola muotoili Jumalan sanan vaikutuksen seuraavasti: Laki se sielun hirmutta / Kristus sen taas lohdutta.

¹⁶ WA 28, 197:32-198:11 (Wochenpredigten über Joh 16B20, 1528; käännös S.J.)

"Siispä, joka on käännytettävissä ja sallii itseään neuvottavan, sille on tässä tarpeeksi kumpaistakin: sekä sitä, mikä häntä pelottaa ja varoittaa että sitä, mikä innostaa ja houkuttelee, niin että hän, kun vielä aikaa on ... ei joutuisi maailman kanssa kauhistavaan tuomioon, vaan voisi hurskaiden kristittyjen kanssa iloita armosta ja lohduttautua sillä."¹⁷

Jos kirkkomme haluaa ottaa evankelointistrategiassaan Lutherin huomioon, sen on mietittävä evankeliumissa vaikuttavan Pyhän Hengen työtä, mutta myös tuomion ja varoituksen sanomaa; samoin kehotuksen, innostamisen, taivuttelun jne. Missä on raja evankeliumin sanoman "yksinvaikuttavuuden" ja väärän retorisen suostuttelun (pelottelu, houkuttelu, kehotus, innostaminen) välillä? Lutherille se raja ei mene siellä, missä se nykyisen suomalaisen kansankirkollisen luterilaisuuden mukaan menee. Tällä en tarkoita, että sen pitäisi meillä mennä samassa kohtaa kuin Lutherilla.

Voiko evankelioinnin kohderyhmän tietää?

Eleniuksen eräs keskeinen kritiikki evankelointia vastaan on se, että hänen mukaansa evankelioinnin kohderyhmää, hengellisesti kuolleita ihmisiä, ei voi tietää. Hänen mukaansa Luther kehottaa, rakkauden periaatteeseen vedoten, suhtautumaan kaikkiin kastettuihin autuaina ja pyhinä Kristuksen ruumiin jäseninä.

Väite on kohtalokas yksinkertaistus. Luther sanoo nimittäin myös, että juuri rakkauden vuoksi uskosta osattomalle lähimmäiselle on kerrottava evankeliumi ja pyrittävä käännyttämään hänet uskoon. Seuraava lainaus on ns. Kesäpostillasta. Siinä Luther saarnaa Luukkaan evankeliumin kohdasta, jossa Jeesus kertoo fariseuksesta ja publikaanista temppelissä. Luther kuvailee fariseuksen rakkaudetonta asennetta lähimmäistä kohtaan näin:

"Sillä kun hän näkee ja tietää, että hänen lähimmäisensä tekee syntiä Jumalaa vastaan, hän ei ajattele, miten voisi saada hänet kääntymään ja voisi pelastaa hänet Jumalan vihasta ja tuomiosta, että hän tekisi parannuksen. Hänellä ei ole sydämessään armoa eikä myötätuntoa kurjan syntisen surkeutta ja tuskaa kohtaan, vaan hän ajattelee, että on hyvä, että hän pysyy tuomiossa ja turmiossa. Hän lyö laimin sen rakkauden ja palvelun velvollisuutensa, jonka Jumala on hänelle käskenynt, että hän ennen kaikkea muuta auttaisi lähimmäistään pois tämän synneistä ja tuomiosta ja toisi hänet Jumalan valtakuntaan opettamalla, kehottamalla, rankaisemalla, parantamalla jne. A¹⁸

¹⁷ WA 22, 420:9-14 (Crucigers Sommerpostille; käänös S.J.).

¹⁸ WA 22, 201:1-10 (käänös S.J.)

Muutenkin Eleniuksen väite, että Luther kehottaisi rakkauden vuoksi olemaan tekemättä eroa erilaisten kastettujen kristittyjen välillä, on hyvin outo. Esimerkiksi kirjoituksessaan Puhe hyvistä teoista Luther jaottelee kristityt neljään ryhmään:

- 1) Uskossa elävät kristityt.¹⁹
- 2) Ne, jotka käyttävät väärin kristityn vapautta ja tulevat laiskoiksi hyvissä teoissa.
- 3) Ne, jotka ovat aina valmiita synteihin.
- 4) Ne, jotka ovat "rohkeita ja lapsellisia" uskon ja hengellisen elämän ymmärtämisessä ja ovat siksi kiintyneet ulkonaisiin uskonnollisiin tekoihin, kuten kirkkojen ja luostarien kaunistamiseen ja paastoihin.

Edellisestä jaottelustaan Luther tekee seuraavan johtopäätöksen:

"Koska emme kaikki ole samanlaisia, täytyy meidän kärsiä sellaisia ihmisiä [4. ryhmä] ja olla heitä kohtaan osaaottavia, halveksimatta heitä, vaan opettaa heille oikeaa uskon tietä." (250)

"Tulee johdattaa heitä niistä [ulkonaiset uskonnolliset teot] lempeästi ja varovaisesti jälleen uskoon, niin kuin käsitellään sairasta, ja sallia heidän omantuntonsa takia vielä jonkin aikaa pitää ja harjoittaa muutamia tekoja muka autuuteen välttämättöminä, kunnes he käsittävät uskon oikein, etteivät, jos kovin äkisti tahtoisimme temmata heidät niistä, heidän heikot omantuntonsa kokonaan särkyisi ja hämmentyisi, eivätkä he säilyttäisi uskoa eivätkä tekoja. Mutta uppiniskaiset, jotka tekoihinsa piintyneinä eivät välitä, mitä uskosta sanotaan, vieläpä taistelevat sitä vastaan, tulee meidän sallia mennä menojaan niin kuin Kristus teki ja opetti, että sokea saisi johdattaa toista sokeaa." (s. 251)

¹⁹ Heistä Luther kirjoittaa mm. seuraavaa: "Mutta ainoastaan armon valaiseman ja vahvistaman kristityn on mahdollista lujasti uskoa olevansa Jumalalle otollinen" (Valitut teokset II, s. 241). "Ja tämä usko tuo heti mukanaan rakkauden, rauhan, ilon ja toivon. Sillä Jumala antaa sille, joka häneen uskoo, heti Pyhän henkensä, niin kuin pyhä Paavali sanoo Galatalaisille, Gal 3,2 "Te ette ole saaneet Pyhää Henkeä lain teoista vaan uskossa kuulemisesta. ... Siitä seuraa edelleen, että tässä uskossa elävä kristitty ei tarvitse hyvien tekojen opettajaa, vaan hän tekee, mikä hänestä hyvältä tuntuu, ja se on kaikki hyvin tehty, niin kuin Samuel sanoi Saulille, 1 Sam 10,6: >Ja Herran henki tule sinuun; ja sinä muutut toiseksi mieheksi, niin tee, mikä tehtäväksi tulee, Herra on sinun kanssasi." (241-242).

Edellä lainatun tekstin tilanne ja konteksti on toinen kuin nykyinen keskustelu evankelioinnin oikeutuksesta luterilaisessa kirkossa. Silti sitä voi mielestäni soveltaa nykytilanteeseen seuraavalla tavalla: Lutherille olennaista ei ollut sellainen "kansankirkollinen teologia", tai "holtiton armo",²⁰ jossa kastettuja kristittyjä pitäisi ilman muuta kohdella yhtenä, uskon tiellä olevana autuaiden joukkona. Luther jaotteli kristittyjä eri ryhmiin sen mukaan, mitä he hengellisen elämänsä kannalta tarvitsivat. Hän oli realistinen ja tiesi, että saamastaan kasteesta huolimatta suuri osa ihmisistä oli uskonkäsityksessään hyvin epäkypsiä, monet hengellisesti kuolleita, toiset taas elävässä uskossa. Tällainen näkemys on Lutherin ajatusmaailmassa täysin linjassa sen kanssa, että toisaalta kaikki kristityt ovat itsessään hengellisesti kuolleita ja kaikille on myöskin lahjoitettu uusi elämä Kristuksessa heidän saamassaan kasteessa. Silti monet ovat hengellisesti "jäätäneitä" ja kuolleita, koska eivät usko kasteen lahjaan, Kristukseen. Sellaiseen liittyy Lutherin mukaan myös vimmattu sisäinen ja joskus myös ulkonainen evankeliumin vastustaminen. Itsensä perusteella myös uskossa elävät kristityt ovat tällaisia. Heissä on kuitenkin kasteensa ja evankeliumin heissä vaikuttaman uskon vuoksi myös uusi elämä, jonka kautta heistä on tullut osin "taipuisia", "sulaneita" ja Jumalan tahtoon osin omalla tahdollaan suostuvia.²¹

Eleniuksen väite, että luterilaisuus ei voisi evankelioida siksi, että se ei voi tietää ketkä ovat uskosta osattomia, on myös karkea yksinkertaistus. Luther näyttää ajattelevan, että tällaiseen erotteluun on mahdollisuus ja se on jossain yhteyksissä jopa tarpeellista.

²⁰ Molemmat Kotimaa -lehden viime vuosina lanseeraamia epämääräisiä käsitteitä.

²¹ Tästä Lutherin varhaistuotannossa, ks. esim. Juntunen, 1996 (Der Begriff des Nichts), 253-262.

"Siksi sinun tulee tietää, että >Kristus on ihmeellinen pyhissään=. Siksi varo, ettet tuomitse ketään, ellet sitten näe ja kuule, että hän puhuu ja uskoo evankeliumia vastaan. Sillä siitä, joka sitä vastaan puhuu, saat ilman muuta ajatella että hän on Kristuksen ulkopuolella perkeleen alla. Rukoile hänen puolestaan ja kehota häntä, jotta saisit hänet kääntymään. Muuten, missä havaitset, että joku ylistää evankeliumia ja pitää sen arvossa, siellä pidä itsesi kurissa Paavalin opetuksen mukaan: >Mikä sinä olet tuomitsemaan toisen palvelijaa."²²

Vuodelta 1516 on säilynyt Lutherin kirje munkkiveljelleen Georg Spenleinille. Mielestäni nykyäskäsittein voisi sanoa, että se on otteeltaan "evankelioiva". Kirje näyttää oletettavan, että erotus uskosta osattomien ja Kristuksen uskossa turvautuvien välillä on olemassa; ja nimenomaan rakkaus vaatii sen huomioimista. Ei siksi, että joitain ihmisiä voitaisiin lokeroida alempaan kastiin. Vaan siksi, että Jumalan rakkaus velvoittaa tuomaan evankeliumin jokaiselle ihmiselle siten, että Jumalan Henki pääsee vaikuttamaan hänessä uskoa.

"Muutoin haluaisin tietää, miten sielusi laita on (quid agat anima tua), ettei se vain luota omaan vanhurskauteensa vaan oppii toivomaan ja luottamaan Kristuksen vanhurskauteen. Sillä meidän aikanamme monissa palaa ylpeän kuvittelun kiusaus; he eivät tunne sitä Jumalan vanhurskautta, joka on Kristuksessa ja joka vuodatetaan meille ja annetaan armosta, vaan he pyrkivät toimimaan hyvin siihen asti, kunnes saavat pysyvän luottamuksen Jumalaan, kuin hyveiden ja ansioiden koristamina, mikä ei kuitenkaan ole mahdollista. Sinäkin olit ennen tuossa luulossa, ellen erehdy, ja niin olin minäkin, mutta nykyisin taistelen tuota erhettä vastaan, vaikka en sitä vielä olekaan voittanut.

Siispä, rakas veljeni, opi tuntemaan Kristus, ja hänet ristiinnaulittuna, opi laulamaan hänelle ja itsesi suhteen epätoivoisena sanomaan hänelle: >Sinä, Herra Jeesus, olet minun vanhurskauteni, minä taas olen sinun syntisi; sinä olet omaksunut sen mikä on minun ja antanut omasi minulle; sinä olet omaksunut sen, mitä et ollut, ja olet antanut minulle sen, mitä minä en ollut.= Varo, ettet koskaan pyri sellaiseen puhtauteen, ettet enää halua nähdä itseäsi syntisenä tai olla sellainen. Sillä Kristus ei asu muissa kuin syntisissä. Sillä siksi hän laskeutui alas taivaista, jossa hän asui vanhurskaissa, että hän voisi asua syntisissä. Märehti tätä hänen rakkauttaan, jotta näkisit hänen suloisen lohdutuksensa. Jos näet meidän pitää omin töin ja vaivoin pyrkiä omantunnon rauhaan, niin miksi hän sitten on kuollut? Siispä et löydä rauhaa muuten kuin luottavaisessa epätoivossa itseesi ja tekoihisi; opi lisäksi hänestä, että niin kuin hän on ottanut vastaan sinut ja tehnyt syntisi omikseen, samoin hän on tehnyt oman vanhurskautensa sinun omaksesi.

²² WA 17,II, 116:34-117:6 (käännös S.J.).

Jos uskot tämän vahvasti, niin kuin sinun tulee (kirottu nimittäin se, joka sitä ei usko), niin samoin myös ota sinä vastaan kurittomat ja erehtyväiset veljet, ja kanna heitä kärsivällisesti, niin pitkälle, että teet heidän synneistään omiasi, ja jos sinulla on jotain hyvää, anna sen olla heidän omaansa.”²³

Väite, että evankeliointi on luterilaisittain väärin, on suunnilleen yhtä tyhmä kuin se, että luterilaisessa kirkossa, parantumattomasti sairaiden syntisten sairaalassa, ei saisi olla erilaisia osastoja. Miksei saisi? Onhan tavallisessa sairaalassakin poliklinikka, teho-osasto, synnytysosasto, leikkaussali, heräämö ja ruumishuone ja kaikki tämä rakkauden tähden, sairaiden parhaaksi. Luterilainen kirkko-sairaala eroaa tavallisesta sairaalasta kuitenkin siinä, että ruumishuoneeltakin voi herätä henkiin.

Evankeliointi ja sakramentit

Myönnän kuitenkin, että osasto -vertaukseni ontuu. Luther ei nimittäin käytännön julistustyössään yleensä tehnyt eroa sen välille, evankelioidaanko nyt hengellisesti kuolleita vai uskossa olevia vai uskossa kypsymättömälle tasolle jääneitä kristittyjä. Miksei? - Syynä oli se, että hänen mukaansa sama evankeliumi synnyttää Pyhän Hengen työn kautta uskon ja kääntymyksen sekä uskossa elävässä kristityssä että ”hengelliseen talveen” jäätyneessä. Uskovaisetkin tarvitsevat kääntymystä joka päivä, sitä samaa, joka hengellisesti kuolleessa aloittaa uuden vaelluksen, sen, johon hänet on kastettu.

”Hän kutsuu meitä takaisin epäjumalanpalveluksestamme ja jumalattomuudestamme: >Usko minuun, riipu minussa.= Näillä sanoilla hän vahvistaa meitä sanoen: >Tiedän, että raadat kiusauksissa joka päivä.= Siksi meidän on kääntytävä joka päivä. Sillä niin kuin Kristuksen tehtävä on jatkuvasti antaa anteeksi, samoin meidän tehtävämme on kääntyä joka päivä, mihin meitä tässä kehoitetaan. On siis nähtävä vaivaa ja vahvasti pyrittävä siihen, että kääntyisimme. Tämä on ennen kaikkea pastorien työ, että he kääntävät ihmiset sanalla ja nostavat (erigunt) heidät anteeksi antavan Jumalan luo.”²⁴

Olen sitä mieltä, että näin tulee nykyisinkin toimia. Jumalanpalveluksessa, päiväkerhoissa, sairaalasielunhoidossa, diakoniassa ja yleensä kaikessa seurakunnan toiminnassa voidaan

²³ WABr 1, 35:15-40 (käännös S.J.); Kirje on muuten hyvin mielenkiintoinen siksi, että se kumoaa Lutherin reformatorisen käänteeseen ns. myöhäisen dateerauksen (v. 1518), sillä se osoittaa, että jo v. 1516 Lutherilla on ollut hyvin reformatorisia ajatuksia.

²⁴ WA 31,II, 353:12-18 (Vorlesung über Jesaias, 1527-1530; käännös S.J.)

ja pitää lähteä siitä, että samaa evankeliumia ja samaa lakia pidetään esillä kaikille seurakunnan jäsenille riippumatta siitä, ovatko he elävässä uskossa vai kääntymättömiä.²⁵

²⁵Tietenkin sellaiset asiat kuin osallistujien ikä, tietotaso ja psykologiset seikat pitää ottaa huomioon.

Ajatus evankelioinnista uskoon johdattavana toimintana voidaan yhdistää luterilaiseen kasteoppiin, jonka mukaan uudestisyntyminen tapahtuu kasteessa. Lutherille oli Raamatun perustalta aivan selvää, että uudestisyntyminen tapahtuu kasteessa.²⁶Toisaalta hän kuvasi, jopa itsensä kohdalla, evankeliumin kirkastumista uudestisyntymisenä.²⁷

²⁶ Kaste kääntymyksenä ja uutena syntyminä, ks. esim. WA 2, 685:30-686:2. Kastaa voi vain kerran, kääntyä takaisin monesti. Rikas voi rikastua vain kerran, mutta voi monesti menettää rikkautensa ja saada sen taas takaisin. WA 56, 327:20-24.

²⁷ Valitut teokset 1, 10 "Minut oli vallannut todella ihmeellinen kiihko päästä ymmärtämään Paavalia hänen kirjeessään roomalaisille, mutta tähän asti oli esteenäni ollut, ei suinkaan veren kylmyys sydämeni ympärillä, vaan yksi ainoa sana ensimmäisessä luvussa: "Siinä Jumalan vanhurskaus ilmestyy." Sillä minä vihasin tuota sanaa "Jumalan vanhurskaus", koska kaikkien opettajien käytännön ja tavan mukaisesti olin oppinut käsittämään sen tarkoittavan filosofisesti niin sanottua mahdollista eli aktiivista vanhurskautta, jolla Jumala on vanhurskas ja rankaisee synnin tekijät ja väärät.

Minä taas, vaikka elinkin kaikin puolin moitteettomana munkkina, tunsin itseni Jumalan edessä syntiseksi, jonka omatunto oli mitä rauhattomin ja joka ei voinut omakohtaisella sovituksellaan häntä lepyttää, enkä siksi rakastanut vaan suorastaan vihasin vanhurskasta ja syntisiä rankaisevaa Jumalaa. Y Kiukkuisena ja omatunto rauhattomana minä sitten raivosin, kolkuttaen julkeasti Paavalin tätä kohtaa janotessani mitä

Lutherin ajattelussa sakramenteissa lahjoitettava Pyhän Hengen uudistava työ ei tee tyhjäksi sitä, että toisaalta uskon synnyttää ja ylläpitää evankeliumi. Se, että alttarin sakramenttia jaetaan vailla oikeaa evankeliumin opettamista, on Lutherein mukaan verrattavissa juhlapitoihin, joissa on kyllä ruokaa, mutta ei tarjoilijoita, jotka toisivat ruuan ihmisille syötäväksi. Ihmiset joutuvat sellaisissa pidoissa ruokkimaan itseään pelkällä ruokien hajulla ja niiden katselemisella.²⁸

palavimmin päästä perille siitä, mitä P. Paavali tarkoitti.

Lopulta minä yötä päivää asiaa pohtiessani Jumalan armosta kiinnitin huomioni lauseyhteyteen, nimittäin: "Siinä Jumalan vanhurskaus ilmestyy, niin kuin kirjoitettu on: Vanhurskas on elävä uskosta", ja siinä aloin käsittää Jumalan vanhurskaudeksi sen, minkä varassa vanhurskas Jumalan lahjana elää, nimittäin uskosta, ja että tämän kohdan ajatus siis on, että evankeliumi paljastaa Jumalan vanhurskauden, nimittäin hänen passiivisen vanhurskautensa, jolla armollinen Jumala vanhurskauttaa meidät uskon kautta, niin kuin kirjoitettu on: Vanhurskas on elävä uskosta. *Tällöin minä tunsin itseni suorastaan uudesti syntyneeksi ja astuneeni avoimista porteista suoraan paratiisiin.* Silloin näyttäytyivät minulle heti paikalla koko Raamatun toiset kasvot. Kävin sitten läpi pyhät kirjoitukset, sikäli kuin ne olivat muistissani, ja löysin myös muista sanonnoista tälle yhdenmukaisuuden, kuten "Jumalan työ": se, minkä Jumala tekee meissä, "Jumalan voima": se, millä hän tekee meidät voimakkaiksi, "Jumalan viisaus": se, millä hän tekee meidät viisaiksi, ja samoin "Jumalan väkevyys", "Jumalan pelastus", "Jumalan kunnia".

Yhtä suurella vihalla kuin olin ennen sanaa "Jumalan vanhurskaus" vihannut, niin suurella rakkaudella minä nyt tätä minulle kaikkein suloisinta sanaa ylistin, ja siten *tämä Paavalin kohta oli todella paratiisin portti.*"

²⁸ "Kristus, meidän leipämme, annetaan meille kahdella tavoin: *ensiksi* pappien ja opettajien välityksellä. Ja sekin tapahtuu kahdella tavalla: ensiksi sanojen ja toiseksi alttarin sakramentin kautta. Y on suuri armo, että Jumala sallii saarnata ja opettaa Kristuksesta. Miten hyvä olisikaan kaikkialla, jollei mitään muuta tehtäisi kuin saarnattaisiin Kristusta ja vain jaettaisiin jokapäiväistä leipää! Sakramentissa saadaan Kristus, mutta se olisi turhaa, jollei häntä samalla jaeta ja valmisteta sanan avulla. Sillä Sana tuo Kristuksen kansan keskelle ja tekee hänet tunnetuksi sydämelle, mitä he eivät sakramentista koskaan ymmärtäisi." ... Sillä mitä hyödyttää, että se [ehtoollinen] on olemassa ja leipä on meille valmiina, ellei sitä anneta meille emmekä voi nauttia sitä? Käy juuri niin, kuin jos olisi valmistettu herkullinen ateria, eikä olisi ketään, joka jakaisi leivän, toisi ruoat ja juomat, vaan olisi ravittava itseään hajulla tai katselemisella. Siksi on saarnattava yksin Kristusta, johdettava kaikki asiat hänen yhteyteensä ja viitattava häneen kaikissa kirjoissa: miksi hän on tullut, mitä hän on meille tuonut, miten

meidän tulee uskoa ja suhtautua häneen, jotta kansa näin voisi Sanasta käsittää ja tuntea Kristuksen eikä palaisi niin huolettomasti messusta tuntematta Kristusta tai itseään. ... *Toiseksi* sisäisesti Jumalan oman opetuksen kautta. Ja näin pitää tapahtua ulkonaisenkin ohella, muutoin on ulkonainen turha. Mutta jos ulkonainen jaetaan oikein, ei sisäinenkään jää tulematta. Sillä Jumala ei anna milloinkaan Sanansa jäädä hedelmättömäksi. Hän on läsnä ja opettaa sisällisesti itse, minkä hän ulkonaisesti antaa papin kautta, niin kuin hän itse sanoo Jesajan kautta 55. luvussa: "Minun sanani, joka minun suustani lähtee Y" (Isä meidän -rukouksen selitys, Valitut teokset 1, 495-496).

Perustuuko evankeliointi vääränlaiseen kirkko-oppiin?

Eleniuksen mukaan ajatus evankelioinnista perustuu vääränlaiseen kirkko-oppiin, sellaiseen, jossa kirkon pyhyys perustuu sen jäsenten pyhyyteen. Evankelioinnissa unohdetaan hänen mielestään se, että kirkon luovat ja sitä ylläpitävät Jumalan sana ja sakramentit, jotka ovat yksityisistä ihmisistä riippumattomia.²⁹

Mutta miksi ajatus evankelioinnista henkilökohtaiseen uskoon johdattavana toimintana olisi kirkko-opillisesti vastakkainen kuin luterilainen oppi kirkosta Jumalan sanan ja sakramenttien luomuksena? Lutherille itselleen oli täysin selvää, että sana ja sakramentit luovat ja ylläpitävät kirkon. Tähän ajatteluun sopi hänen ajatusmaailmassaan täysin vailla ristiriitoja seuraava mm. Schmalkaldenin opinkohtiin kirjattu ajatus:

”Seitsenvuotias lapsikin tietää, Jumalan kiitos, mitä kirkko on: sen muodostavat pyhät uskovaiset ja ’ne karitsat, jotka kuulevat paimenensa äänen’. Sillä näin lapset rukoilevat: ’Minä uskon yhden, pyhän, kristillisen kirkon’. Tämä pyhyys ei riipu kuorikaavuista, tonsuureista, messupaidoista eikä heidän ohi Raamatun keksimistään seremonioista, vaan sen antaa Jumalan sana ja oikea usko.”³⁰

²⁹ Elenius 1985, 64 ”Kirkon luovat ja kirkkoa pitävät yllä Jumalan sana ja sakramentit, siis yksityisistä ihmisistä riippumattomat, ulkopuoliset tekijät. Toisenaista, tälle luterilaiselle käsitykselle vastakkaista oppia kirkosta edustaa evankelioiva julistus. Siihen on alusta alkaen sisältynyt uskomus, että kirkko on pyhä siihen kuuluvien jäsenten pyhyyden perusteella. Näitä kahta käsitystä kirkosta, Kristuksen ruumiista, ei voida sovittaa yhteen. Ne sulkevat pois toisensa.” Ks. myös Mannermaa 1984, 46-47.

³⁰ Schmalkaldenin opinkohdat, Tunnustuskirjat, s. 278.

Miksi Lutherilla Eleniuksen pelkäämää ristiriitaa henkilökohtaisen uskon ja sanan / sakramenttien välillä ei ole? Siksi, että yksilön ulkopuoliset ja hänestä riippumattomat sana ja sakramentit vaikuttavat Lutherin mukaan siten, että ne luovat yksilöön henkilökohtaisen uskon. Vaikka Luther oli mitä pontevin sakramenttien pelastavuuden opettaja, oli hän vähintään yhtä ponteva henkilökohtaisen uskon opettaja.³¹ Mielestäni Suomen kansankirkollinen luterilaisuus on vaarassa unohtaa oppi-isänsä jälkimmäisen puolen. Osoitukseksi tästä käy vaikkapa ehdotus, jonka mukaan kirkossamme voisi olla

³¹ Ks. esim. Puhe hyvistä teoista, VT II, 239-240 "Ensimmäinen, korkein ja kaikkein jaloin hyvä teko on usko Kristukseen, niin kuin hän itse sanoo Joh 6:28. Kun näet juutalaiset kysyivät häneltä: >Mitä meidän pitää tekemän, että me Jumalan tekoja tekisimme?< hän vastasi: >Se on Jumalan teko, että te uskotte häneen, jonka Jumala on lähettänyt.< = Mutta kun nyt sitä kuulemme tai saarnaamme, hyppäämme sen yli ja pidämme sitä aivan vähäpätöisenä ja helppona suorittaa, vaikka meidän pitäisi pysähtyä pitkäksi aikaa sitä tarkoin tutkimaan. Sillä tässä teossa täytyy kaikkien tekojen tapahtua ja siitä saada ikään kuin lainaksi hyvyysvaikutuksensa. *Sitä meidän täytyy pontevasti teroittaa mieliin, jotta se ymmärrettäisiin.*

Tapaamme paljon ihmisiä, jotka rukoilevat, paastoavat, määräävät varojaan erinäisiin tarkoituksiin, tekevät sitä ja tätä sekä viettävät ihmisten silmissä hyvää elämää. Jos kysyt heiltä, ovatko he myös varmoja siitä, että se, mitä he noin tekevät, on Jumalalle otollista, he vastaavat, että he eivät sitä tiedä tai eivät ainakaan ole siitä varmoja. Sen lisäksi on vielä muutamia suuria oppineita, jotka heitä pettävät sanoen, että ei ole välttämätöntäkään olla siitä varma, ja jotka eivät muutenkaan tee muuta kuin opettavat hyviä tekoja. Katso: kaikki nuo tapahtuvat ilman uskoa, siksi ne ovat tyhjänarvoisia ja aivan kuolleita. Sillä samalla tavalla kuin heidän omatuntonsa suhtautuu Jumalaan, samanlaisia ovat ne teotkin, jotka siitä lähtevät. Kun ei heissä ole uskoa Jumalaan eikä hyvää omaatuntoa; siksi teoista puuttuu pontta ja koko heidän elämänsä ja hyvyytensä on tyhjänarvoista. Siitä, että minä korotan uskon niin korkealle ja hylkään tuollaiset uskoa vailla olevat, juuri johtuu heidän minua vastaan sinkoamansa syytös, että minä muka kiellän hyvät teot, vaikka itse asiassa tahtoisin opettaa todella hyviä uskon tekoja. (Kursiivi S.J.)

"kannatusjäseniä", jotka korvamerkitsevät kirkollisveronsa sosiaalityöhön, mutta kieltävät niiden käytön uskon opettamiseen.³²

Nostaako ajatus evankelioinnista kirkon kynnyksen liian korkeaksi? Paras Eleniuksen evankeliointia vastaan esittämistä argumenteista on se, että evankelioinnin sisältämä ajatus henkilökohtaisesta uskosta vieraannuttaa itsensä "ei-uskovaiseksi" kokevat henkilöt kirkosta.³³

Näkökohta on aiheellinen ja se on pidettävä mielessä. Eräs Lutherin ajattelusta saatava apu on hänen opetuksensa kasteesta. Lutherille kaste on se tapahtuma, jossa yksilö saa henkilökohtaisella tavalla omakseen Kristuksen ja hänen pelastavan työnsä. Kaste on

³² Ks. HS 28.1.2007, D 6 "Heikka tarjosi kirkon 'sponsorijäsenyyttä' niille, jotka eivät koe tarvitsevansa kirkon palveluja. Eli sen sijaan, että ihmiset eroavat kirkosta, he voisivat jatkaa kirkollisveron maksua, koska osa siitä käytetään hyvään tarkoitukseen - sosiaalityöhön vanhusten, lasten ja maahanmuuttajien hyväksi.

Se on oikeastaan ihan mukava ajatus. Mutta 'sponsorirahan' täytyisi olla sataprosenttisesti kirkon sosiaalityöhön korvamerkittyä rahaa.

Ei euroakaan jumalan eikä pappien puolelle."

³³ Elenius 1985, 64 "Kun ihmiset nousevat Jumalan istuimelle, ryhtyvät tekemään selviä rajoja hengellisesti kuolleiden ja elävien välille ja pauhaavat tätä rajaa kuolleille ja epäuskoisille, nämä alkavat vähitellen itsekin pitää itseään kuolleina ja jättäytyvät korkein hengellisyden valtaan joutuneen kirkon ulkopuolelle. Kuinka yleinen onkaan tälläkin hetkellä kastetun ja työn pilaaman suomalaisen itsetodistus: En minä ole uskovainen.

Ihmisten mielikuvaan uskovaisesta sisältyy niin korkeita hengellisiä ja moraalisia vaatimuksia, että yhä harvempi rohkenee lukea itseään tuohon uskovien jaloön joukkoon. On hyvin ymmärrettävää, jos viheliäiseksi ja huonoksi itsensä tunteva ja sellaiseksi kirkon julistuksessakin leimattu kirkon jäsen jättää jumalanpalveluksen, jättäytyy jälkijoukkoihin ja vuodattaa yksikseen hiljaisia rukouksia Jumalalleen - sen minkä vuodattaa. Terävöitetty julistus on mennyt perille ja tehnyt tehtävänsä."

olennainen osa sitä, kuinka uskon kamppailuissa ja oman huonouden tunnoissa elävä yksilö voi uskaltautua "tarttumaan" Jumalan lupaukseen ja uskomaan itsensä Kristuksen omaksi.

"Kaste antaa sen vuoksi jokaisella kristitylle koko elämän ajaksi riittämiin oppimista ja harjoittamista. Hänellä on jatkuvasti täysi työ uskoa lujasti se, minkä kaste lupaa ja vaikuttaa: voitto Perkeleestä ja kuolemasta, syntien anteeksiantamus, Jumalan armo, Kristus kaikinensa ja Pyhä Henki lahjoinensa. Se antaa niin ylenpalttisen runsaasti, että heikko luonto sitä ajatellessaan alkaa väkisinkin epäillä, voiko tämä olla totta. Mietihän itse, mitä tapahtuisi, jos olisi olemassa niin taitava lääkäri, että hän pystyisi estämään ihmisiä kuolemasta, tai vaikka he kuolisivatkin, saisi heidät kuoleman jälkeen elämään iankaikkisesti? Hänelle sataisi maailmasta rahaa niin paksuin kinoksin, ettei rikkaiden tungokselta kukaan muu pääsisi hänen luokseen. Mutta kasteessa tuodaan ilmaiseksi jokaisen oven eteen aarre ja lääke, joka nielee kuoleman ja pitää elossa kaikki ihmiset. Tällaisessa arvossa meidän on pidettävä kastetta ja käytettävä sitä hyväksemme, jotta synnin ja huonon omantunnon painaessa saisimme kasteen voimaksemme ja lohduksemme. Sanomme silloin näin: >Olen kuitenkin kastettu, ja jos minut kerran on kastettu, minulle on myös luvattu, että minä pelastus, että sieluni ja ruumiini saavat iankaikkisen elämän." Juuri sen vuoksi kasteessa tehdään nämä kaksi: ruumis valellaan, koska se ei voi ottaa vastaan muuta kuin veden, ja samalla lausutaan sana, jotta myös sielu *saisi jotain mihin tarttua*. A ⁴

Edellisen lainauksen hengellinen ja psykologinen potentiaali pitäisi ottaa käyttöön kaikessa kirkon työssä, myös evankelioinnissa. Oikealla tavalla käytettynä se voisi vähentää sitä, että ajatus henkilökohtaisesta uskosta nostaa kirkon kynnyksen sellaiseksi, että itsensä viheliäiseksi tunteva ei uskaltaudu Kristukseen uskovaksi kirkon täysivaltaiseksi jäseneksi.

Toisaalta on kuitenkin huomattava, että Kristukseen uskomisen on uskon lahjaluonteesta huolimatta henkilökohtainen prosessi, johon liittyy jonkinlainen sisäisen elämän murros jokaisen kristityn kohdalla.³⁴ Jokin "kynnys" uskomiseen aina jää, sillä niin Jumala on näköjään tahtonut. Tämä näkyy ainakin kolmessa seikassa:

- 1) Jeesukseen uskomisen sisältö ei ole inhimillisen järjen mukaista,
- 2) Jeesukseen uskomisen vie ihmisen asemaan, jossa hän ei pärjää Jumalan edessä luontaisella eettisyydellään,
- 3) Jeesukseen uskomisen ei ole maailman silmissä hyväksyttävää, minkä vuoksi se tuo mukanaan jonkinasteista pilkkaa.

Kaikista näistä on Raamatussa, virsikirjassa ja kirkon historiassa niin lukuisia esimerkkejä, että niihin ei tarvitse tässä mennä. Luther oli täysin tietoinen kaikista noista asioista. Siksi hän saattoi kuvata uskoon tuleminen ja uskomisen prosessia ihmisen jatkuvana "annihilationa".³⁵

³⁴ Hyvä, luterilaisenkin kristityn ymmärrettävissä oleva kuvaus tällaisen kasvuprosessin tieto-opillisista piirteistä on J.L. Abrahamin kirjassa *The Threshold of Divine Revelation*. Eerdmanns 2006, 116-128. Siinä kuvataan kuvitellun rva. Käännynnäisen (Mrs. Convert) tietä uskovaiseksi uskonnollisen tieto-opillisen kasvun kautta.

³⁵ Ks. väitöskirjani *Der Begriff des Nichts bei Luther in den Jahren von 1510 bis 1522*. SLAG 36, 1996; ks. myös esim. WA 57H, 143: 7-22 (käännös S.J.) "Totisesti ihmisluonto kauhistuu tämän kuullessaan, sillä sen on pakko tulla palautetuksi ei-miksikään ja viedyksi pimeyteen, psalmin 27 sanojen mukaisesti: >Minut on palautettu ei-miksikään (ego ad nihilum redactus sum) enkä tiedä mitään", so. minusta on tehty tietämätön, niin kuin myös toisaalla sanotaan: 'Minä sanoin ahdistuksessani: 'Jokainen ihminen on valehtelija'. Samoin savenvalaja, kun hän tekee savesta ruukun, hänen on mahdotonta jättää olemaan saven aiempi muoto ja samalla tehdä siitä ruukku, sillä aiempi muoto on ruukun vastakohta ja ruukun puuttuminen (privacio). Ja kaiken kaikkiaan, niin kuin filosofit sanovat: yhden generaatio on toisen korruptio eli liike vastakohtasta vastakohtaan. Näin luonto valonsa kanssa on dispositio armon valoon samassa määrin kuin pimeys on dispositio

valoon ja privaatio formaan. Tästä Jeremian kirjan 18 luvussa on mitä kaunein vertaus savesta ja savenvalajasta, jossa sanotaan: 'Katso, niin kuin savi valajan käsissä, niin olette te, Israelin huone, minun kädessäni.' Siksi on mahdotonta, että sen luonnollinen ajattelu, suunnitelma, järki, aikomus tai hyvä intentio pysyisi tai voimistuisi, sellainen, jonka kanssa ja jossa Jumala toimisi. Nämä kaikki ovat kuin karkea materia tai muodoton savi, joka, kun Jumala alkaa tehdä siinä työtään, kokonaan vaipuu vastakohtakseen.", "Siksi on niin, että kun rukouksessa pyydämme Jumalalta jotain, mitä se sitten onkin, ja Hän kuulee rukouksemme ja alkaa haluta antaa sen meille, niin hän antaa sen meille niin, että se tapahtuu vastoin kaikkia käsityksiämme ja ajatuksiamme. Näin meistä näyttää siltä, että Hän vihastuu rukoustemme jälkeen entistä enemmän ja se mitä pyysimme, tapahtuu vielä vähemmän kun ennen rukousta. Tämän kaiken hän tekee siksi, että Jumalan luonto on se, että hän tuhoaa ja tekee ei-miksikään (annihilare) kaiken sen, mitä meissä on, ennen kuin hän antaa meille lahjansa (sua), niin kuin on kirjoitettu: "Herra tekee köyhäksi ja tekee rikkaaksi, vie helvettiin ja nostaa jälleen." Tällä kaikkein hurskaimmalla päätöksellään hän tekee meidät kykeneviksi vastaanottamaan hänen lahjansa ja hänen tekonsa. Me olemme kykeneviä vastaanottamaan hänen tekonsa ja suunnitelmansa silloin, kun omat suunnitelmamme lakkaavat ja tekomme hiljenevät ja meistä tulee täysin passiivisia suhteessa Jumalaan, sekä sisäisten että ulkoisten aktiemme suhteen." (WA 56, 375:14-24; Roomalaiskirjeen kommentaari 1515-1516, käännös S.J).

Nykykirkonkin pitäisi jollain tavalla ottaa toimintastrategiassaan kyseiset asiat huomioon. Jeesukseen uskomisen ei yksinkertaisesti ole meidän inhimillisen luontomme mukaista, ei edes meille kastetuille kristityille, saati sitten Jeesuksesta luopuneelle yleiselle mielipiteelle. Siksi Jeesukseen uskomisen johtaa jokaisen hengelliseen kriisiin jossain elämänsä vaiheessa, varsinkin ne meistä, joille ei kotona uskoa opeteta. Kriisi ei tosin ole jokaisen kohdalla samanlainen eikä siitä siksi ei pidä lähteä tekemään "pelastuksen järjestystä" (ordo salutis). Kuitenkin, jos Jeesukseen uskomiseen sisältyvää elämänkriisiä pelätään sillä perusteella, että se nostaa Jumalan sanan "leipävartaan" liian korkealle, silloin ollaan sekä Raamatun että sen sisältöä selvittävän teologian kannalta harhattiella. Silloin ei myöskään tajuta jumalasuhteensa kanssa kamppailevaa ihmistä.

Eräs väärä ja hyvin epälutherilainen kirkollinen strategia leipävartaan alhaalla pitämisessä on se, joka nykyisin ilmenee käsitteiden "spiritualiteetti" ja "hengellisyys" käytössä. Niistä on tullut 2000 -luvulla yleisiä yrityksiä tuoda kirkon sanoma ihmisille. Seuraavat esimerkit ovat Kirkon Tutkimuskeskuksen v. 2006 julkaisemasta artikkelikokoelmasta "Urbaani usko". Siinä kirjoittajat tarkastelevat sitä, miten Helsingin Kallion seurakunnan nuoret aikuiset hahmottavat suhdettaan kirkkoon, sen uskoon ja seurakunnan toimintaan.

"Tässä artikkelissa spiritualiteetti on nähty kansainvälisen uskonnonpedagogisen näkökulman tavoin yleisinhimillisenä ominaisuutena, jota esiintyy kaikilla ihmisillä uskonnollisista ja kulttuurisista taustoista riippumatta. Kasvatuksellisessa ja psykologisessa viitekehyksessä spiritualiteettia voidaan lähestyä myös yhtenä lahjakkuuden lajina, jolle on ominaista arvojen ja merkitysten arvioimiskyky. Spiritualiteettia voidaan myös tutkia inhimillisenä herkkyytenä, jolloin luovuus ja epälineaarinen ajattelu korostuvat. Kasvatuksellisesti spiritualiteetin huomioiminen johtaa kokonaisvaltaiseen ihmisen kasvattamiseen, jossa oman ihmisyyden löytäminen ja toteuttaminen ovat keskeisiä haasteita."³⁶

"Maalauskurssien tärkein anti on mahdollisuus rentoutumiseen ja rauhoittumiseen. Kurseilla on mahdollista kokea myös hengellisyyttä maalaamisen kautta. Hengellisyys nousee osallistujasta itsestään, ja sen on vahvasti tunnepohjaista. Tämä tuo seurakunnan toimintaan myös ihmisiä, jotka ovat vieraantuneet kirkosta ja kenties luoneet oman yksilöllisen maailmankuvansa. Maalauskurssi voi olla tapa toteuttaa hengellisyyttä yleisinhimillisenä tarpeena. Nuoria aikuisia näyttää kiinnostavan hengellisyys ja hiljentyminen enemmän kuin valmiina pakettina tarjottava kristillinen opetus. ... Maalauskurssit auttavat ihmistä rentoutumaan, kohtaamaan haasteita ja pohtimaan itselleen tärkeitä asioita. Tällä tavalla Kallion seurakunnan maalauskurssit toteuttavat kansankirkollista tavoitetta edistää ihmisen kokonaisvaltaista hyvinvointia."³⁷

³⁶ Tirri 2006, 303.

³⁷ Harvola 2006, 147.

"Hengellisyys ei ole kadonnut nuorten aikuisten keskuudesta. Vaikka se on suuntautunut vähitellen kirkosta poispäin, kirkolla on vielä mahdollisuus olla osallisena sen hoitamisessa ja kasvamisessa."³⁸

³⁸ Wathén 2006, 189.

Tarkoitukseni ei ole kritisoida seurakunnissa järjestettäviä maalauskursseja tai yritystä tehdä seurakuntaa ja sen toimintaa sellaiseksi, että nuoret aikuiset osallistuisivat siihen. Molemmat ovat hyviä ideoita. Mielestäni se on kuitenkin kestävämpi, kuinka edellisissä lainauksissa yleisinhimillisestä "hengellisyydestä" tai jokaisen luontaisesta "spirituaaliteetista" tehdään yksioikoisesti se aines, jonka palvelukseen ja kehittämiseen kirkon on asettauduttava ollakseen relevantti ihmisille.³⁹ Raamatussa ja kirkon traditiossa (varsinkin Lutherilla) kulkee vahva linja, jonka mukaan "luonnollisen ihmisen" uskonnollisuus ei ole ainesta kristilliselle uskolle. Ihmisen luontainen uskonnollisuus on jossain mielessä kirkon sanoman vastaista.⁴⁰ Me ihmiset emme luonnostamme suostu syntisiksi ja Vapahtajaa tarvitseviksi, sillä haluamme päteä ja pärjätä omillamme Jumalan edessä.

Suomessa tätä painotti aikoinaan Paavo Ruotsalainen ja hänestä alkunsa saanut körttiläisyys.⁴¹ Myös luterilaisissa Tunnustuskirjoissa tema on voimakkaasti esillä.

³⁹ Ks. myös Kotimaan pääkirjoitus 8.12.2006 (Melin). "Uskontososiologit ovat havainneet merkkejä siitä, että maallistumisen aika olisi ohi. Sekularismin sijaan he puhuvat uussakraalisuudesta, joka tarkoittaa sitä, että elämäntarkoitukselliset kysymykset koetaan tärkeiksi. Elämän tarkoitusta ja Jumalaa pohditaan päivälehtien kulttuurisivuilla ja television viihdeohjelmissa. Muuttunut uskonto ilmenee vuorovaikutuksessa kulttuurin kanssa. Myös uskon kieli on muuttunut. Kirkko ei enää pysty auktoriteettina määrittelemään uskonnollisen kielen merkitystä. Tässä on postmodernin uskon haaste kirkolle. Viime kädessä kysymys on kunnioituksesta ihmisten vakaumusta kohtaan ja kirkkoa suuremmasta asiasta." - Myös tammikuussa 2007 avatussa teologia.fi -portaalissa yleisinhimillisen uskonnon käsite on keskeinen sen hahmottamisessa, mistä kirkon jäsenyydessä, tehtävässä ja identiteetissä on kyse. "Yksilön omista tarpeista nousevalla uskonnollisuudella on tulevaisuudessakin keskeinen rooli eri-ikäisten yksilöiden elämässä. Tarve löytää vastauksia elämän ja arjen kysymyksiin, olla mukana ja siirtää perinteitä, kokea hiljaisuutta ja hengellisyyttä, saada luottaa korkeampaan voimaan, ei ole missään ikäryhmässä kadonnut. Uskonnollisella muistilla on yhä sijansa. ... Suomalaisen kirkko-instituution vuosisatojen varrella tapahtunut monimuotoistuminen ja -kirjoistuminen on varmasti saanut monet ihmiset pysymään sen riveissä. Kirkosta on tullut ei vain hengellisten vaan myös henkisten asioiden ekspertti: pehmeiden, kuten myös moraalisten, arvojen sekä hiljaisuuden, kohtaamisen ja lähimmäisistä välittämisen arvostettu puolestapuhuja. Ihmisiin vetoaa tänään myös se, jos kirkko antaa tilaa pohdintoille ja epäilylle. Saattaa olla, että urbaanissa Suomessa esimerkiksi jo pelkkä Tuomasmessun nimi vetoaa etsijöihin, epäilijöihin, ja kannustaa epävarmuuden sietämiseen ja sallimiseen." (Anne Birgitta Yeung, <http://www.teologia.fi> (19.1.2006). Ks. myös Kirkko ja Kaupunki -lehden pääkirjoitus 11.10.2006 (Simola) "Viime viikolla julkistetun nuorisobarometrin tulokset vahvistavat saman, minkä lukuisat tutkimukset aiemmin. Suomalaisista valtaosa, myös nuorista ikäluokista kaksi kolmasosaa, uskoo vankasti Jumalaan. Vakaumuksellisia ateisteja on kovasta äänestä huolimatta perin vähän, alle joka kymmenes. ... Senkin tutkimus vahvistaa, että kirkon toimintaan ei kovin laajasti osallistuta. Vain kymmenesosa nuorisosta on aktiivisesti mukana kirkollisessa elämässä. Samoin tuttua on se, että kirkon oppiin ei laajasti sitouduta. Noin viidesosa nuorista nielee purematta kirkollisen opetuksen. Jumalaan kyllä uskotaan, mutta uskonnollinen kokonaisnäkemys kootaan muualtakin kuin kirkon opetuksesta. Tutkimuksen tulokset voidaan kirkossa merkitä tyytyväisinä tiedoksi. Tavoittelemmehan sitä, että ihmiset uskoisivat Jumalaan ja eläisivät yhteydessä ja sovussa Hänen ja toistensa kanssa. Jossain kirkko kai on onnistunutkin, kun mielikuva siitä on niinkin myönteinen. Elämän tärkeimmillä hetkillä kirkko tunnetaan tarpeelliseksi ja hyväksi. Silti kirkossa on syytä myös syvälliseen itsetutkiskeluun ja linjan reivaamiseen. On tunnustettava, etteivät nykyiset toimintomme, esimerkiksi viikoittaiset messut, ole sellaisia, jotka kiinnostaisivat tai puhuttelisivat suurinta osaa ihmisistä. Samalla voidaan kysyä, onko nykyisin kirkossa vallalla oleva käsitys "ihannekristitystä" kohdallaan. Ihmisten halutaan olevan "mukana seurakunnan toiminnassa" ja uskovan "niin kuin kirkko opettaa". Sen myötä ihmiset tuntevat kirkon kynnyksen turhan korkeaksi. Ajatellaan, että sinne kelpaavat vain aktiiviset ja oikein uskovat. Parempi olisi, jos voitaisiin mieltää, että kirkkoon kelpaavaan kaikki, eivät vain aktiiviset ja oikein opin omaksuneet. Kirkkoa ja mielikuvaa siitä pitäisi vääntää sellaiseksi, että se tarjoaa kaikille aineksia ja tilaisuuksia uskonnolliseen ja elämäntarkoitukselliseen pohdintaan, hiljentymiseen ja henkilökohtaiseen Jumalan kohtaamiseen. Näitä ihmiset tänä päivänä janoavat."

⁴⁰ Ks. esim. Joh 3:5-8 "Jeesus vastasi: 'Totisesti, totisesti: jos ihminen ei synny vedestä ja hengestä, hän ei pääse Jumalan valtakuntaan. Mikä on syntynyt lihasta, on lihaa, mikä on syntynyt Hengestä, on henkeä. Älä kummeksu sitä, että sanoin sinulle: 'Teidän täytyy syntyä uudesti'. Tuuli puhalttaa missä tahtoo. Sinä kuulet sen huminan, mutta et tiedä, mistä se tulee ja minne se menee. Samoin on jokaisen Hengestä syntyneen laita.'", Gal 1:10-12, 1 Kor 1:18-2:5; 2:12-14, 1 Moos 28:16-22; 32:23-33. Lutherista, ks. ed. nootti 33.

⁴¹ Ks. esim. Aukusti Oravala, Erämaan profeetta. Historiallinen ja elämäkerrallinen romaani. Porvoo: Werner Söderström. 5 painos, 1946. Esim. s. 392-393 "Pitääkö siinä aina olla se katumus ja parannus ja kilvoitus vai eikö saa vastaanottaa Herralta armoa, joka tarvitaan ja annetaan ilmaiseksi? ... sanoi Birkstedt.

"Edelleen seurakuntamme opettavat, että Aadamin lankeemuksen jälkeen ihmiset, jotka lisääntyvät luonnollisella tavalla, syntyvät synnissä, so. ilman jumalanpelkoa, ilman luottamusta Jumalaan sekä pahan himon hallitsemina, ja että tämä alkusairaus ja perisynti on todella synti, joka tuomitsee ja tuo jo nyt mukanaan iankaikkisen kuoleman niille, jotka eivät kasteen ja Pyhän Hengen voimasta synny uudestaan." (CA II, Tunnustuskirjat, s. 52-53).

On outoa, jos luterilainen kirkko, jonka keskeisimmässä tunnustusdokumentissa sanotaan tuollaista, voi nykyään hahmottaa identiteettiään ja tehtävänsä lähtien liikkeelle siitä,

Paavo katsoi kuin ihmeissään vierastaan kauan aikaa, niin kuin olisi ollut outoa ja sopimatonta, mitä se sanoi ja niin kuin ei olisi oikein tiennyt, mitä siihen sellaiseen piti vastata.

"Pitää", sanoi hän hetken päästä. "Ei saa rosvoin teillä kulkea eikä summakauppaa tehdä siinä asiassa. Sen pitää kaiken kulkea Herran käsien kautta, mitä hänen tavaroistaan annetaan. Ulkokullatut, suruttomat käyvät itse ottamasta kaapista, vaan siitä tulee omaa hyvää, luuloa ja ajatusta ja aivouskoa, houretta semmoista."

Hän puhui vielä ja selitti, mikä on ero sillä, mitä itse otetaan ja mitä Herra antaa, ja asteli ulos väsynein askelin.", 132 "Luonto pyrkii rikkauteen, niin hengelliseen kuin maalliseenkin, vaan Herran työ ja vaikutus on luontoa vastaan.", 381 "Antakaa niiden olla sellaisina kuin ne ovat - syntienne synteinä, epäuskonne epäuskona, pimeytenne pimeytenä! Älkää itse korjatko ja parantako asioitanne! Pitää muistaa, mikä on tavara syntisellä, että on ilkeys ja pahuus joka päivä julkisena vihollisena - mikä Herralla, että on vanhurskaus ja suoja, anteeksiantamus ja muu hyvyys. Kuka itse pyrkii oman pahuutensa alta vapaaksi, se saa ikänsä tehdä orjan töitä, korjausta ja paikkausta, vaan kuka tyytyy syntisenä joka päivä armoistuinta lähestymään ja siinä vikaansa sairastamaan, niin se saa lääkkeen lääkäriltä, rauhan ja ilon, jota ei maailma tunne. Pysykää tällä yksinkertaisella tiellä! Monet väsyvät ja kyllästyvät, kun eivät siitä siihen pääse, eivät pyhemmiksi eivätkä paremmiksi. Siitä kasvaa sitten suruttomuus tai väärä jumalisuus ja uudet opit. Syntinen ottaa asian omiin käsiinsä ja hoitaa sen itse', kuului Paavo puhuvan rouville."

että spiritualiteetti on yleisinhimillinen ominaisuus tai että "hengellisyys ei ole kadonnut nuorten aikuisten elämästä". Lutherin mukaan aito, Jumalan yhteydessä elämisestä syntyvä spiritualiteetti on kadonnut luontaisesta ihmisyydestä kokonaan. Se on kadonnut myös Kallion nuorista aikuisista - elleivät he saa sitä itselleen jatkuvasti itsensä ulkopuolelta, Jumalan sanasta ja kirkon sakramentaalisesta elämästä. "Osallistujasta itsestään" lähtevä hengellisyys ei voi olla aitoa.

Raamatussa ja kirkon traditiossa on kuitenkin ajatuksia, joiden perusteella luterilaisuuden ja Paavo Ruotsalaisen näkemys ei ole ainoa vaihtoehto. Ihmisen luontaista uskonnollisuutta ja kirkon sanomaa ei tarvitse välttämättä nähdä toisilleen täysin vastakkaisina. Katolinen ajattelu painottaa ihmisen luontaista kyvyttömyyttä aitoon spiritualiteettiin eräässä mielessä yhtä voimakkaasti kuin luterilaisuus.⁴² Toisaalta katolisuuudessa luontaisen uskonnollisuuden ja armon suhdetta on hahmotettu ja edelleen hahmotetaan sloganin "Armo ei kumoa luontoa, vaan edellyttää ja täydentää sen"⁴³ avulla. Ajatuksena on, että koska jokainen ihminen on luotu Jumalan kuvaksi (imago dei) ja tämä on säilynyt syntiinlankeemuksesta huolimatta, hänessä on luontainen kaipuu kohti Jumalaa. Jumalan kaipuu ilmenee mm. ihmisen luontaisessa uskonnollisuudessa, filosofisessa pohdinnassa sekä oikeudenmukaisuuden ja kauneuden kaipuussa. Ihminen on "Jumalasta sairas" olento, joka ei voi löytää tyydytystä muualta kuin yhteydestä Luojaansa. Kristillisellä sanomalla on kiinnityskohta ihmisen hengellisyyden etsinnässä. Se mahdollistaa kirkon sanoman ymmärtämisen. Kirkon on siis käytettävä hyväkseen ihmisen luontaista uskonnollisuutta ja linkitettävä sanomansa siihen.

Olennaista katolisessa ajattelussa on kuitenkin se, että "osallistujasta itsestään" lähtevä spiritualiteetti ei voi suuntautua oikein tai löytää Jumalaa, ellei se saa itsensä ulkopuolelta, evankeliumin sanomasta, kirkon sakramenteista ja niiden merkityksen opetuksesta, jatkuvasti hengellistä elämää. Kirkon sanoma muuntaa ja suuntaa luontaisen uskonnollisuuden uudelleen.

Evankeliointi ja kansankirkon yletön korkeakirkollisuus

Jos edellisiä teemoja (sekä luterilaista että katolista painotusta) ei kirkon strategian pohdintoissa oteta huomioon, sen identiteetti muotoutuu väärällä tavalla kansankirkolliseksi.⁴⁴ Silloin kirkko unohtaa Lutherin painottaman "pontevan uskon mieliin

⁴² Ks. Yhteinen julistus vanhurskauttamisopista.

⁴³ "Gratia non tollit naturam, sed praesupponit et perficit eam."

⁴⁴ Tirriä ei ehkä kuitenkaan pidä syyttää tällaisesta ajattelusta. Hänen ajatuksensa luontaisen spiritualiteetin tarjoamista mahdollisuuksista voidaan tulkita katolisen "armo ei kumoa luontoa vaan edellyttää ja täydentää sen" avulla. Ks. Tirri 2006, 304 "Kristilliset perinteet ja tavat kaipaavat rinnalleen myös jatkuvasti uusiutuvan spiritualiteetin etsinnän. Arvojen ja merkitysten pohdinnassa tarvitsemme vanhaa ja uutta, konservatiivista ja vallankumouksellista, rationaalista ja luovaa ajattelua. Nuoret aikuiset on se ikäryhmä, jonka kanssa vastakohtat voidaan saada hedelmälliseen dialogiin keskenään. Tämä vaatii kuitenkin rohkeutta kohdata nuoret aikuiset heidän omassa maailmassaan. Tässä artikkelissa on esitetty näkökulma nuorten aikuisten

teroittamisen". Siitä tulee Kelaan, koululaitokseen ja kunnalliseen terveydenhoitoon vertautuva julkisen sektorin asiantuntijaorganisaatio, joka palvelee kansalaisten uskonnollista hyvinvointia "luonnollisen ihmisen" lähtökohdista käsin.

Edelliseen teemaan liittyy se, että Suomen evankelis-luterilaisen kirkon julkisuuskuvassa kirkko-oppi on paradoksaalisella tavalla kehittynyt tavattoman korkeakirkolliseksi. Kansankirkosta itsestään on tulossa sakramentti tai ilosanoma, joka pyhittää jäsentensä elämää pelkällä hyväksyvällä läsnäolollaan heidän elämässään; vaikka sitten järjestämänsä maalauskurssin tai kokkikerhon avulla. Esimerkiksi tästä voi ehkä ottaa Janne Villan kolumnin Kirkko ja Kaupunki -lehdessä 5.10.2005:

"Kansankirkon kutsu kuuluu: Sallikaamme lasten ja seniorien, uskovaisten ja epäilijöiden, juoppojen ja humalankieltäjien, viisaiden neitseiden ja jakomielisten, heteroiden ja homojen, tavisten, luuserien, pikkuporvarien ja uraohjusten, sisäisten sankarien ja sankarivainajien tulla jatkossakin minun tyköni!"

spiritualiteettiin. Tarjoaisiko se yhden mahdollisen tavan kohdata tämän päivän nuori aikuinen?"

Sen valossa, miten kirkollisissa piireissä käsitteitä "uskonto", "uskonnollinen kieli" ja "spiritualiteetti" on viime aikoina käytetty, ei mielestäni ole väärin kysellä edellisen - tieteenkin tyyliltään keveäksi kirjoitetun - tekstin ääressä seuraavaa: kutsuuko kansankirkko ihmisiä *itsensä tykö*, kokemaan itse sanoittamaansa "hengellisyyttä" kirkon tiloissa, heille sopivalla tavalla?⁴⁵ Vai välittääkö kansankirkko yhä *Jeesuksen* kutsua, evankelioivaa sanomaa, jossa meitä syntisiä ja harhautuneita ihmisiä kutsutaan *hänen tykönsä*, tekemään parannus ja uskomaan syntisille kuuluva evankeliumi?

Evankeliumi, Raamattu ja kirkko

Korkeakirkollisuudessa ei sinänsä ole mitään pahaa. Ongelmallista siitä tulee tilanteessa, jossa korkeakirkollinen kirkko ei enää osaa käyttää Raamattua ja teologista traditiota itsekriittisesti. Mielestäni Suomen evankelis-luterilainen kirkko on nykyisin melkein tuollaisessa tilanteessa.⁴⁶ Jotta korkeakirkollisuus voisi toimia, sitä on tasapainotettava kirjoitetulla Jumalan sanalla. Se asettaa kirkon eteen peilin, jota katsomalla kirkko voi arvioida toimintaansa, myös evankeliointia, Jumalan antamin kriteerein.

Seuraava lainaus on Lutherin saarnasta vuodelta 1532:

"Vaikka kirjain itsessään ei annakaan elämää, täytyy sen kuitenkin olla mukana ja sitä täytyy kuulla ja se pitää ottaa vastaan. Pyhä Henki toimii sen kautta sydämessä ja pitää sydämen sanan kautta uskossa, vastoin perkelettä ja kaikkia ahdistuksia. Missä sanan annetaan mennä, siellä Kristus ja Henki välttämättä pian kadotetaan. Siksi, älä kehu paljoa hengellä, ellei sinulla ole ilmoitettua ulkonaista sanaa, sillä se ei varmasti ole hyvä henki, vaan surkea perkele helvetistä. Sillä

⁴⁵ Ehkä hieman vastaava väärän korkeakirkollisuuden havaitseminen ilmenee myös Rita Jaillon haastattelussa (Kotimaa 18.1.2007, s. 20) "Sen sijaan, että aina vaan hehkutetaan, miten mahtava laitos kirkko on, voimavaroja voisi keskittää Raamatun kertomusten ymmärrettäväksi tekemiseen nykyihmiselle." - Huomattakoon, että Jaillio ei kuulu kirkkoon, mutta osallistuu "humanistiseen raamattupiiriin".

⁴⁶ Perusteluksi voi esittää vaikkapa sen, miten dos. Timo Eskolan paikoin ylettömän kriittiseen, mutta silti suurimmaksi osaksi perusteltuun pamflettiin "Ateistit alttarilla" on suhtauduttu. Kirkon johto on joko vaiennut kirjasta tai tyrmännyt vailla kunnan argumentteja. Ks. esim. Espoon hiippakunnan dekaanin Kai Peltosen arvio teoksesta (http://espoonhiippakunta.evl.fi/dekaanin_ikkuna/ateistitko_alttarilla_espoon_hii/) (22.1.2007).

Pyhä Henki on sitonut viisautensa ja neuvonsa ja kaikki salaisuudet sanaan ja ilmoittanut ne Raamatussa, jotta kukaan ei voisi puolustella tai etsiä tai tutkia mitään muuta; eikä voisi oppia tai saada mitään korkeampaa tai parempaa kuin sen, mitä Raamattu opettaa Jeesuksesta Kristuksesta, Jumalan Pojasta, meidän Vapahtajastamme, joka on kuollut puolestamme ja ylösnoussut.⁴⁷

⁴⁷ WA 36, 500:34-501:16.

Mainitsen tämän itsestään selvyuden kirkkomme evankelioimista koskevassa seminaarissa seuraavasta syystä: Postmodernismin kirkolle ja myös evankelioinnille avaamista mahdollisuuksista ⁴⁸ huolimatta siihen sisältyy vakavia vaaroja. Kirkosta itsestään uhkaa tulla se valtapoliittinen ihmisyhteisö, joka määrittelee itse itselleen evankeliumin ja evankelioinnin sisällön.⁴⁹ Tällöin kirkko kadottaa Jumalan sanan siitä itsestään erillisenä todellisuutena, sanomana, jonka se saa Jumalalta lahjaksi, jonka se evankeliumissa välittää ihmisille ja joka myös arvioi kirkkoa ja sen toimintatapoja. Lutherin mukaan kirkko ei saa tulla itse kriteeriksi itselleen. Sen on opeteltava kuulemaan Raamattua Jumalan sanana ja annettava sen arvioida strategiaansa teologisesti, myös evankeliointia.⁵⁰

⁴⁸ Ks. esim. Vanhoozer 2005, 8.

⁴⁹ Myös tästä, ks. Vanhoozer 2005. Hütter 2007, ??, Yeago 2007, ??. Tutustumisen arvoinen on myös räväkähkö teologinen kulttuurianalyysi David F. Wells, *Above all Earthly Powers. Christ in a Postmodern World*. Eerdmans 2005.

⁵⁰ Vrt. Kuopion hiippakunnan dekaani (tuolloin hiippakuntasihtööri) Sakari Häkkisen haastattelu, HBL 19.3.2006 "Kyrkans förnyelse och utmaningen att leva i tiden, utgår teologiskt från Kristus inkarnation. Med detta menas inte jungfrufödelse, utan att Jesus blir levande för oss i vår egen tid, genom den trostolkning som kyrkan ger oss. På detta sätt kommer Gud till oss i historisk tid och levandegörs för oss. För fundamentalisterna har bibeln åsidosatt Kristus. *Bibeln är bara ett hjälpmedel*. Hur vi använder bibeln är etiskt sett mycket viktigt. Kristendomen är inte en samling tidlösa sanningar. Kyrkan skall leva starkt med in sin tid och ständigt söka nya former för hur Guds rike kan förkunnas." (kursiivi S.J.), "Teologisesti kirkon uudistumisen ja ajassa elämisen lähtökohtana on Kristuksen inkarnaatio. Inkarnaatiolla en tarkoita uskoa neitseestäsyntymiseen, vaan Jumalan tulemista Jeesusuksessa ihmisten maailmaan, lihaksi ja vereksi keskellemme. Inkarnaatio on Jumalan tulemista historiaan. Inkarnaation tähden kristinusko ei ole ajattomien totuuksien kokoelma, vaan historiallinen uskonto. *Kirkko on Kristuksen inkarnaatio maailmassa.*" ("Mihin papin on uskottava", *Vartija* 3/2004, 92; kurs. S.J.). - Kannatan Häkkisen ehdotusta siitä, että kirkon on etsittävä uusia muotoja evankeliumin julistamiselle. Ongelmallista on kuitenkin se, jos luterilainen kirkko voi niin perustavissa asioissa, kuten Kristuksen inkarnaatio, poiketa kirjoitetusta Jumalan sanasta omaan uskontulkintaansa. Jos näin tehdään, on luterilaisesta kirkosta tullut oma sanomansa ja se on lahkoutunut Kristuksen maailmanlaajuisesta kirkosta erottautuneeksi ideologiaksi. Sellainen kirkko ei evankelioi vaan ideologisoi. Se ei edusta Herraa vaan itseään ja vallalla olevaa kirkkopoliittista ryhmittymäänsä, jonka se väittää olevan Kristuksen inkarnaatio maailmassa.